

พฤติกรรมศาสตร์กับ สิ่งแวดล้อม

.....
ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต*

ระหว่างปีหลัง ๆ ของ ค.ศ. 1960 และต้น 1970 คือประมาณช่วง พ.ศ. 2503 และ 2513 การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมได้เกิดขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็ว และนับว่าเป็นด้านสำคัญยิ่งด้านหนึ่งของการวิจัยทางจิตวิทยา ซึ่งถือว่าเป็นวิชาแกนที่สำคัญวิชาหนึ่งของพฤติกรรมศาสตร์ การวิจัยพฤติกรรมมนุษย์ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจอย่างมากในกลุ่มนักจิตวิทยา โดยจะเห็นได้จากการตีพิมพ์

* ที่ปรึกษาประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บทความ หนังสือและเอกสารสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตอบสนองของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รวมทั้งยังมีการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จิตวิทยาสภาพแวดล้อม และจิตวิทยาแนวเป็นต้น ในประเทศที่มีการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมมาก เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการจัดกลุ่มทำงานด้านสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมขึ้นในสมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Psychological Association) ขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1974 หรือ พ.ศ. 2517 นับได้ว่าความพยายามในการป้องกันแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมเกิดขึ้นกว่ายี่สิบปีมาแล้ว

จิตวิทยาและการเคลื่อนไหว ของนักสิ่งแวดล้อม

ขณะนี้เห็นได้ชัดเจนว่า ประชาคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีการศึกษา จะมีการตระหนักอย่างเต็มที่ในความสัมพันธ์ของปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม แม้ว่าจะมีการโต้แย้งในเรื่องลำดับความสำคัญในการให้ความสนใจและค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบที่แสดงถึงสาเหตุเฉพาะและการตีความ ตลอดจนการกำหนดเงื่อนไข อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีแนวโน้มปัจจุบันของโลกในด้านประชากร การใช้อาหาร การใช้และการจัดสรรน้ำ สภาพมลพิษหรือมลภาวะ พลังงานและแหล่งพลังงานต่าง ๆ ที่กำลังเสื่อมโทรมและสูญเสียไป อาจนำไปสู่

ความหายนะ และส่งผลกระทบต่อทางลบมากมายต่อชีวิตมนุษย์ หากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการดูแลแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

โลกทางจิตวิทยา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนสำคัญ คือระบบบุคลิกภาพ ระบบสังคม และระบบสิ่งแวดล้อม (Craik, 1972) พฤติกรรมมนุษย์ ถูกจัดว่าเป็นส่วนสำคัญต่อทั้งองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสองส่วนนี้ สภาพแวดล้อมเช่นเดียวกับบุคคล คือได้รับการสันนิษฐานว่ามี ความซับซ้อน เป็นองค์พหุ (entities) ที่มีหลายมิติและสามารถแสดงได้ทางจิตวิทยา และบุคคลสามารถประเมินสิ่งแวดล้อมโดยใช้วิธีการที่เทียบเคียงได้กับเครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ในการประเมินบุคลิกภาพ (Insel & Moos, 1974) และเนื่องจากบุคคลอาจแตกต่างกันในวิธีการที่เขาเข้าใจสภาพแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง และมีกระบวนการความรู้ความเข้าใจที่หลากหลาย จึงเกิดความจำเป็นที่นักสิ่งแวดล้อมจะต้องสัมผัสและเข้าใจขอบข่ายทั้งหมดของการตอบสนองของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมเพื่อสามารถประมวลรวมแนวทางต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ในกระบวนการประเมินสิ่งที่ปรากฏในสภาพแวดล้อม นักจิตวิทยาจะพยายามวิเคราะห์การตอบสนองของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม โดยตั้งตัวแปรสำคัญ 4 อย่างออกมา ซึ่งได้แก่

1. ตัวแปรด้านผู้สังเกต
2. สิ่งในการเสนอ หรือวิธีการนำเสนอ
ต่อผู้สังเกต
3. รูปแบบของการตอบสนอง
4. มิติทางสภาพแวดล้อม เช่น
ลักษณะทางกายภาพของสิ่ง
แวดล้อมที่สัมพันธ์กับการตอบ
สนองทางจิตวิทยา

ในชุดของตัวแปรด้านผู้สังเกต จะรวม
การให้ความสำคัญต่อเรื่องความแตกต่าง
ระหว่างบุคคลในตัวผู้สังเกต ในด้าน
คุณลักษณะทางประชากร เช่น การเป็น
สมาชิกของสมาคมวิชาชีพ พฤติกรรมที่
เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม เช่น กิจกรรม
สันทนาการ คำถามที่น่าสนใจก็คือ ผู้สังเกต
จะพบเห็นสภาพแวดล้อมบางอย่างแตกต่าง
จากกันและเที่ยงตรงมากกว่าหรือน้อยกว่า
อย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่จากของคนอื่น ๆ
ตัวอย่างเช่น นักสถาปัตยกรรมมองเห็นความ
แตกต่างของสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกับ
ของนักวิศวกร หรือนักธุรกิจ หรือผู้เชี่ยวชาญ
ด้านประวัติศาสตร์ การมองที่แตกต่างกันนี้
ทำให้เกิดความคิดที่หลากหลาย แต่ขณะ
เดียวกันก็อาจเป็นการยากในการหาข้อยุติที่
เป็นจุดร่วมได้

ส่วนในชุดตัวแปรที่เกี่ยวกับสื่อในการ
เสนอนั้นจะเกี่ยวข้องกับความเพียงพอของ
การจำลองสภาพ (Simulation) ว่าจะมีการ
ใช้เทคนิควิธีอะไรบ้างที่ทำให้ได้ปฏิกิริยาตอบ
สนองของมนุษย์ที่ใกล้เคียงมากที่สุดกับปฏิกิริยา
ของผู้สังเกต สื่ออย่างไหนที่ทำให้การ
ตัดสินใจทางจิตวิทยาสัมพันธ์มากที่สุดกับส่วน
ทางกายภาพของสภาพแวดล้อม

สำหรับชุดแบบฟอร์มการบันทึกการ
ตอบสนอง ก็เป็นความจำเป็นที่นักสิ่งแวดล้อม
จะต้องทำบันทึกการตอบสนองของ
ผู้สังเกตอย่างละเอียดเที่ยงตรง เช่นการตอบ
สนองทางด้านบุคลิกภาพ การจดจำรายละเอียด
ต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมและการ
ตัดสินใจคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการ
บันทึกการตอบสนอง นักวิจัยด้านสภาพ
แวดล้อมอาจใช้การสัมภาษณ์ปลายเปิด
เทคนิคการวาดแผนที่ การตรวจสอบจาก
บัญชีรายชื่อของสิ่งสังเกต หรืออาจใช้รูปแบบ
อื่น ๆ ในส่วนนี้มีจุดที่สำคัญ 3 จุด คือ 1.
มีข้อสังเกตว่าผู้สังเกตอาจมีปฏิกิริยาต่อ
อารมณ์ในระดับที่แตกต่างกัน และ 2. การ
วัดทางจิตวิทยาจะรวมความแตกต่างทั้งใน
ด้านสาระเนื้อหาและวิธีการ จึงน่าที่จะ
ประเมินว่าข้อมูลต่าง ๆ นั้นถูกรวบรวมใน
ปริมาณมากน้อยเพียงใด และโดยรูปแบบ
เฉพาะอย่างใด และอาจจำเป็นต้องใช้การ
วิเคราะห์ลักษณะหลายลักษณะและด้วยวิธี
การหลายอย่างด้วยกัน

ส่วนในกลุ่มสุดท้ายคือ มิติการตอบ
สนองสิ่งแวดล้อม อาจต้องมีการบรรยาย
ข้อมูลเป็นมาตรฐานหรือการจัดสภาพ
แวดล้อมที่กำลังเป็นอยู่ในขณะที่ทำการศึกษ
ด้วยเครื่องมือที่เชื่อถือได้และเที่ยงตรง จาก
เครื่องมือที่เชื่อถือและเที่ยงตรงนี้จะช่วยให้ผู้
วิจัยสามารถค้นหาลักษณะทางกายภาพของสิ่ง
แวดล้อมที่โยงสัมพันธ์กับการตอบสนองทาง
จิตวิทยาได้

คำถามตรงนี้ก็คือนักสิ่งแวดล้อมขณะ
ปัจจุบันของสังคมไทยเรา ได้ตระหนักใน
ความสำคัญของตัวแปร 4 ชุด นี้หรือไม่

เพราะถ้าปราศจากการเห็นความจำเป็นในการได้ข้อมูลในจุดต่าง ๆ นี้แล้วการวิเคราะห์การตอบสนองของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมเพื่อที่จะนำไปสู่สู่ทางของการแก้ไขและป้องกันปัญหาอย่างที่มีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นไปได้ยากหรืออาจไม่มีทางเป็นไปได้เลย

จิตวิทยาและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

เราคงจะต้องยอมรับโดยคุณิ์ว่าสภาพแวดล้อมในเมือง (urban environment) ขณะปัจจุบันนี้เป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (man made environment) ส่วนหนึ่งของปัญหาเมืองกรุง เกิดตามมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าส่วนใหญ่ของผู้อาศัยเป็นชาวกรุงใหม่ที่ครอบครัวอาจอาศัยอยู่ในตัวเมืองเกินกว่าหนึ่งชั่วอายุคน ชาวกรุงเหล่านี้ ไม่มีเวลาที่จะจัดการดูแลวัฒนธรรมเมืองกรุงที่แปรเปลี่ยนโดยกระบวนการลงผิดลองถูกทางวัฒนธรรมอย่างช้า ๆ สภาพแวดล้อมที่คนสร้างขึ้นของเราจึงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่าถูกสร้างอย่างสุกเอาเผากิน และดูจะมหัศจรรย์ยิ่งถ้าผลการสร้างเกิดมาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นได้ชัดเจนแล้วว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น

โดยหลักการแล้ว สมควรอย่างยิ่งที่จะได้นำเอาทรัพยากรที่เป็นความรู้ทางจิตวิทยาและสาขาวิชาอื่น ๆ ของพฤติกรรมศาสตร์มาช่วยกันปรับปรุงแบบของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏการบูรณาการความรู้ความคิดจากมุมมองของ

บุคคลในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมกลับเป็นเรื่องยากอย่างหนึ่งที่เรอาจคาดไม่ถึง ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ เรื่องที่ M. Brewster Smith เคยยกมากล่าวไว้ในบทความที่เขาเขียนขึ้นเกี่ยวกับปัญหาด้านยุทธวิธีบางประการในจิตวิทยาสภาพแวดล้อม กล่าวคือ ได้เคยมีการประชุมวิชาการ 2 ครั้ง ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1971 ซึ่งจัดโดยสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับสุขภาพเด็กและพัฒนาการมนุษย์ (The National Institute of Child Health & Human Development) สถาบันแห่งนี้มีความคิดที่มีเหตุผลว่า ถ้าสามารถนำเอานักจิตวิทยา จิตแพทย์ และนักสังคมศาสตร์อื่น ๆ มารวมกันทำงานกับสถาปนิกและผู้วางแผน ก็จะสามารถทำให้วัตถุประสงค์ของการวางแผนแบบสภาพแวดล้อมโดยมนุษย์นั้นมีส่วนสร้างสรรค์ต่อพัฒนาการเด็กอย่างเต็มที่ แต่การประชุมวิชาการทั้งสองครั้งกลับไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ในการประชุมทั้งสองครั้งทั้งสองฝ่ายได้เลือกบุคคลที่มีทั้งความสามารถและความตั้งใจดี และเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของสถาบันแห่งชาติฯ แต่ระหว่างการประชุมทั้งสองฝ่ายพบว่า การสื่อสารอย่างราบรื่นเป็นไปได้อย่างยิ่งยากลำบากและมีวัตถุประสงค์ไปคนละทาง แม้ว่าเป็นการง่ายที่เราจะพบความลำบากแต่ก็ยากที่จะเอาชนะได้ นักจิตวิทยาและนักออกแบบสภาพแวดล้อมมีแนวเข้าสู่ปัญหาจากมุมมองที่แตกต่างกันอย่างมาก ในฐานะที่เป็นนักปฏิบัติและรับผิดชอบต่อการสร้างสภาพแวดล้อม แต่ยังคงขาดข้อมูลที่เพียงพอและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ นักออกแบบ

จึงต้องการปัญญาที่บูรณาการของนักจิตวิทยา เพื่อมาช่วยให้เขาทำงานได้ดีขึ้นในทางใดทางหนึ่ง เขาต้องการบัญชีรายชื่อของความ ต้องการด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่งจำเป็นต้อง ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องในการสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตลอดจนอาณาบริเวณใกล้เคียง และตัวเมือง แต่นักจิตวิทยาซึ่งมีภูมิหลังทางการวิจัยในส่วนของตนจะต่อต้านความพยายามที่จะดึงเอาปัญญาเช่นนั้นออกมา เขาไม่แน่ใจในความเกี่ยวข้องของความรู้ทางจิตวิทยาและไม่ยอมแสดงความคิดเห็นที่อาจมีอยู่ ขณะที่นักออกแบบวิชาชีพที่อยู่ในที่ประชุมจะคิดในเชิงระบบ นักจิตวิทยาจะหยุดอยู่ที่ตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากการฝึกอบรมทางวิชาชีพของตน ขณะเดียวกัน จิตแพทย์ก็กลับแสดงความคิดเห็นอย่างเชื่อมั่นมากกว่าและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติแม้จะต้องเผชิญกับความไม่แน่ใจ แต่นักจิตวิทยาก็ยังคงอยู่ในบทบาทที่ตนเคยชินและไม่ไว้วางใจ ในความรู้ที่จะนำไปใช้ของอีกฝ่ายที่เกิดจากความคาดหวังที่ไม่เหมาะสมจากกัน ทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดอุปสรรคอย่างมากในการทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตามภายใต้ความกดดันของการประชุมเช่นนั้น ก็ยังไม่ลำบากมากนักที่จะดึงเอาลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาของสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นออกมา ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้อาจจะจะเป็นชุมชนแออัดตึกสูงในโครงการพัฒนาเมือง ซึ่งกลายมาเป็นแหล่งเพาะอาชญากรรม บ้านสำหรับครอบครัวเดียวในชานเมือง ซึ่งอาจมองเป็นการสิ้นเปลืองฟุ่มเฟือยและไม่สามารถ

ขยายไปสู่ครอบครัวทั้งหมดได้อย่างเสมอภาค แต่น่าสงสัยมากก็คือ สภาพที่อยู่ซึ่งจัดแยกตามอายุ (เช่น คอนโดสำหรับผู้สูงอายุ) ระดับชั้นทางเศรษฐกิจสังคม (เช่น นิเวศสถานสำหรับผู้ที่มียารายได้สูง) กลุ่มเชื้อชาติ หน้าที่ การงาน ลักษณะครอบครัวและสันตนาการ

และเมื่อมาถึงจุดของการแนะนำผู้ออกแบบเกี่ยวกับลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งเขาควรแสวงหาข้อเท็จจริงกลับเป็นว่า เรากำลังดูแลจัดการกับความชอบไม่ชอบและคุณค่าของคน การอภิปรายจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่างกลุ่มคนที่ต้องการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ดีกว่าเพื่อสนับสนุนบทบาทของผู้เชี่ยวชาญที่มีจุดมุ่งหมายในการรับใช้ความต้องการของคนกับอีกกลุ่มคนที่ไม่มี ความหวังในความเชี่ยวชาญและแสวงหาความสัมพันธ์ที่ร่วมมือกันแทนในการตอบสนองต่อความต้องการของคนด้วยความยืดหยุ่น เปิดเผยและมีส่วนร่วม

ถ้านักจิตวิทยาสามารถเรียนรู้ที่จะทำงานกับสถาปนิกและผู้วางแผน เขาก็อาจใช้ทักษะด้านเทคนิคเพื่ออธิบายความชอบของบุคคลให้เห็นอย่างชัดเจน แม้จะมีอันตรายแฝงอยู่ แต่บทบาทนี้ก็ยังสามารถช่วยได้ ที่สำคัญก็คือเราจำเป็นต้องศึกษาให้ละเอียดกว่านี้มากในเรื่องว่าบุคคลในความเป็นจริงแล้วใช้สภาพแวดล้อมอย่างไร ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะหยุดอยู่ที่การศึกษาการรับรู้สภาพแวดล้อมของบุคคลและความปรารถนาที่จะให้สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไรเท่านั้น และที่ไม่ง่ายเลยก็คือ งานการประเมินว่าเขาได้รับผลกระทบอย่างไรจากสภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องกระทำ

ควบคู่ไปกับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในสถานการณ์และการพิจารณาว่าอาจต้องมีการปรับบางอย่างที่จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการรุนแรงที่มองดูประหนึ่งว่าขาดมนุษยธรรม มีผู้เสนอวิธีการต่าง ๆ ที่นักจิตวิทยาอาจต้องใช้ในการเตรียมตัวเพื่อการตอบสนองสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้คือ

1. นักจิตวิทยามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในการทำงานกับผู้ออกแบบและผู้วางแผนเพื่อการเจาะลึกลงไปในปีฐาอุปสรรคที่กล่าวไว้แล้วและให้สามารถปรับความคาดหวังจากกันและกัน จะได้เกิดความร่วมมือกันอย่างแท้จริงได้ นักจิตวิทยาอาจยังมีประสบการณ์น้อยในความสัมพันธ์เชิงสหวิชาการระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหรืออาชีพที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือสัมพันธ์กันเพื่อเป้าหมายทางสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวกัน

2. เมื่อคาดว่า การสื่อความระหว่างวิชาชีพได้เกิดขึ้นแล้ว นักจิตวิทยาอาจทำได้มากกว่าการปฏิบัติที่เคยชินทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการพยายามประมวลภูมิปัญญาเกี่ยวกับความต้องการของคน ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนและการออกแบบ สภาพแวดล้อมที่คนทำหรือสร้างขึ้นเพื่อเด็กจะต้องให้ความปลอดภัยให้โอกาสและสิ่งท้าทายเด็กในการทำกิจกรรมทางกายภาพ ให้การบุกเบิก การเล่น และเกมที่เหมาะสมกับอายุ ให้ความพร้อมที่จะกลับไปบ้านและมีความสุขสบาย และให้การติดต่อทางสังคมที่กว้างขวางขึ้นพร้อมกับการบรรยายละเอียดเฉพาะเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือระหว่างผู้ออกแบบและนักวิจัยพัฒนาการ

3. ในแง่ของการวิจัย นักจิตวิทยาอาจทำการวิจัยเชิงนิเวศวิทยาให้มากขึ้น เพื่อสามารถให้ข้อมูลที่มีคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องว่ามีผู้ใช้สภาพแวดล้อมที่เกิดจากฝีมือคนอย่างไร จะได้ช่วยสถาปนิกและผู้วางแผนในด้านการรวบรวมข้อมูลที่เป็นต้องทราบ นักวิจัยอาจศึกษาเชิงประเมินทางด้านสิ่งก่อสร้าง โครงการต่าง ๆ เมืองที่สร้างใหม่ หรือจะทำการทดลองเชิงสังคมโดยดูผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมของคนในสังคม

สุดท้ายอาจสรุปได้ว่า พฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาการที่เป็นเรื่องพฤติกรรมของบุคคล เป็นสหวิทยาการและมีจิตวิทยาเป็นแกนกลางนั้น มีความเกี่ยวข้องอย่างมากต่อการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างหรือกระทำขึ้นเพราะมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีส่วนพึ่งพิงซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด และมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติแวดล้อม มนุษย์และธรรมชาติไม่ได้อยู่กันคนละส่วนตามความคิดดั้งเดิมอีกต่อไป พฤติกรรมบุคคลที่มีสภาพแวดล้อมเป็นบริบทแผ่ขยายไปทั่ว จนสามารถแยกจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมออกจากสาขาวิชาอื่น ๆ อย่างไม่สามารถไม่ว่าจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมที่เน้นเรื่องปัญหาจะถูกรับว่าเป็นสาขาวิชาหนึ่งหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังจัดว่าเป็นด้านสำคัญยิ่งด้านหนึ่งของพฤติกรรมศาสตร์ นักจิตวิทยาในฐานะเป็นนักพฤติกรรมศาสตร์ จำเป็นจะต้องเรียนรู้ว่าตนจะทำงานกับผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้ปัญหาอย่างแท้จริงได้อย่างไร จัดเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับบุคคล

ที่รู้จักด้านต่าง ๆ ของปัญหา เพราะปัญหาต่าง ๆ ทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นมากมายในขณะนี้และจะทวีเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคตข้างหน้า นักจิตวิทยาจึงต้องเรียนรู้จากบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลเหล่านี้จะมาจากสาขาวิชาชีววิทยา เคมี ประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ การเมืองและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประมวลสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ในการนำเสนอต่อผู้ออกแบบและผู้วางแผน จะได้ให้เกิดความระมัดระวังต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมใหม่ที่เขากำลังสร้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ระพี สาคริก, ศจ. "การศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม" ในเอกสารสรุปการประชุมทางวิชาการของที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ (ปอมท) ประจำปี พ.ศ. 2537-2538 โดยคณะกรรมการบริหารที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ พ.ศ. 2537-2538 หน้า 151-157.
- เสรีภาพ ภาคพิเศษ : ชีวิตในเมืองใหญ่ (ลำดับที่ 29) สำนักข่าวสารอเมริกัน ฉบับที่ 1/2538
- Craik, K.H. Environmental psychology in K.H. Craik, B. Kleimuntz, R. Rosnow R. Rosenthal, J.A. Cheyne, and R.H. Waltees (Eds) *New directions in psychology* (Vol 4). New York : Holt, Rinehart and Winston, 1970, pp 1-121.
- Insel, P.M. and Moos. R. "Psychology environments. Expanding the scope of human ecology." *American Psychologist*, 1974, 29, 179-188.
- Sansone, C and Berg, C.A. "Adapting to the environment across the life span : different process or different inputs?" in *International Journal of Behavioral Development*. edited by Linda Siegel with guest editor M.E. Lachman, Vol 16, No 2 June 1993, pp 215-241.
- Smith, M. Brewster "Some problems of strategy in environmental psychology" Chapt 14 in *Perspectives on environment and behavior : Theory, research, and applications*, edited by Daniel Stokols. New York and London : Plenum Press, 1977, pp 289-301.